

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ДАЙДЖЕСТ
УКРАЇНЬСЬКОЇ ГЕЛЬСІНЬСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ (УГСПЛ)
ВИПУСК № 1 (43), [ПРОГРАМА USAID «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»](#)

Жовтень 2018

ЗМІСТ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ	2
МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	2
БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА.....	5
ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ	6
ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	7

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ

МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Модель перехідного правосуддя для України

Для сприяння врегулюванню конфлікту та пост-конфліктному відновленню в рамках Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Права людини в дії» Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) працює над розробкою та просуванням моделі правосуддя перехідного періоду, яка буде адаптована до українських реалій. Процес було розпочато ще у 2016 році – за цей час проведене тематичне [базове дослідження](#) та організовано [міжнародну конференцію](#) ([збірка докладів](#) англійською). Зараз основні зусилля зосереджено на створенні національної політики із застосування перехідного правосуддя, а також проведені інформаційної кампанії для роз'яснення його принципів та їх актуальності під час переходу від авторитарного минулого до демократичної сучасності та від умов конфлікту до пост-конфліктного стану. Для досягнення цієї мети розроблено рамковий документ¹ – [законопроект](#) «Засади державної політики захисту прав людини задля подолання наслідків збройного конфлікту», який було презентовано навесні 2018 року та який має стати основою для подальшої законотворчості у цій сфері.

Пропонуємо дотичні новини за жовтень:

- Продовжує активно працювати Координаційна рада² з питань напрацювання законодавчих пропозицій щодо запровадження перехідного правосуддя в Україні. Цього місяця Координаційна рада почала акумулювати відгуки та зауваження відповідних державних установ щодо згаданого законопроекту, надісланого їм раніше для детального вивчення. Члени Ради намагатимуться врахувати надані рекомендації, однак, в той же час, здається доцільним залишити законопроект без серйозних змін аби він максимально відповідав міжнародним принципам правосуддя перехідного періоду. Члени Ради також підтримали пропозицію представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Андрія Мамалиги [залучити](#) до цього процесу вітчизняних та міжнародних експертів, в тому числі від ООН та ОБСЄ.

Поряд з тим, Координаційна рада продовжує регулярно проводити свої внутрішні засідання, порядок денний яких здебільшого стосується детального обговорення кожного з положень законопроекту. Оскільки розробка моделі перехідного правосуддя потребує залучення значної кількості зацікавлених сторін, такі обговорення необхідні, щоб врахувати точку зору кожної з них.

- 23 жовтня УГСПЛ/Програма спільно з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини організувала круглий стіл «Україна – стратегічне значення місцезнаходження. Конфліктні виклики, підходи до реінтеграції Донбасу, міжнародний досвід»³ за участі вітчизняних та зарубіжних експертів, зокрема, з міжнародної миротворчої організації «Ресурси примирення» з Великої Британії, народних депутатів України, представників

¹ Робочою групою під егідою Уповноваженого ВРУ з прав людини (яка обіймала посаду з 2012р. по березень 2018р.), що включала експертів з УГСПЛ, інших НУО та міжнародних організацій, народних депутатів та представників Міністерства з питань ВПО та окупованих територій.

² 18 вересня 2018 р. Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини було [створено](#) Координаційну раду, до складу якої увійшли й представники УГСПЛ/Програми.

³ За підтримки Посольства Великої Британії в Україні.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Ради Європи, ОБСЄ та ООН. З *результатами заходу можна ознайомитись у [відповідному прес-релізі](#).*

- Інші варті уваги заходи: (1) Програма/УГСПЛ спільно з науковим консультантом судді Конституційного Суду України [провела прес-конференцію](#) аби розповісти про перехідне правосуддя та амністію як феномен досягнення національного примирення після внутрішніх конфліктів неміжнародного характеру, світовий досвід, та якою буде практика в Україні; (2) виконавчий директор УГСПЛ [розповів](#) (*посилання англійською*) в ефірі каналу UATV про конкретні кроки, які потрібно зробити Україні на шляху до реінтеграції Донбасу; (3) Директор Програми Тарас Цимбрівський спільно із заступником голови Меджлісу кримськотатарського народу Ахтемом Чийгозом під час ефіру на радіо [розповіли](#) про призов кримчан до армії РФ як воєнний злочин у рамках перехідного правосуддя.

Адвокатування питання визнання на законодавчому рівні статусу захищених осіб

Цього місяця наша представниця виступила під час декількох телевізійних програм з метою просування розробленого за участі Програми USAID законопроекту про правовий статус та соціальні гарантії для українських громадян, яких утримує Кремль⁴, а також обговорення дій, які може зробити Україна й міжнародна спільнота для скорішого звільнення українських бранців: [посилання 1](#) (*російською*), [посилання 2](#) (*англійською*) та [посилання 3](#).

Нагадаємо, що минулого місяця на засіданні Комітету Верховної Ради з прав людини було вирішено рекомендувати Парламенту прийняти наш законопроект за основу (із змінами, внесеними згідно з рекомендаціями Інституту законодавства Верховної Ради України).

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Свіжий випуск аналітичного дайджесту «Крим без правил»**

У спеціальному випуску мова йде про утиски Української православної церкви з боку окупаційної влади Криму – [посилання російською](#). У випуску розглядається проблема порушення релігійних прав жителів Криму, надається правовий аналіз дій окупаційної влади, а також наводяться докази фактів порушень прав людини. Більше інформації можна знайти [в цій статті](#), яка присвячена презентації випуску.

- **Міжнародна адвокація**

23-26 жовтня наша експертка взяла участь у Варшавському безпековому форумі 2018, провідній конференції Центральної та Східної Європи з питань міжнародної безпеки, з метою включення «людського виміру» до порядку денного форуму та участі в серії важливих адвокаційних зустрічей (здійснених спільно з Міністерством закордонних справ України, депутатами Верховної Ради України та неурядовою організацією «Світовий конгрес українців»). Доступ до всіх майданчиків форуму дозволив провести перемовини з посадовцями з ЄС, Великої Британії, НАТО та інших країн та організацій щодо заходів, які слід прийняти для забезпечення дотримання прав людини на окупованих територіях та звільнення незаконно ув'язнених Кремлем громадян України. Крім того, під час заходу діяла виставка УГСПЛ, присвячена в'язням Кремля. [Посм](#) *Посольства України в Польщі, а також додаткові посилання – [1](#), [2](#).*

⁴ Законопроект «Про правовий статус окремих категорій захищених осіб, які позбавлені волі у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом», розроблений спільно з Медійною ініціативою за права людини.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- **Політично мотивовані судові процеси як кремлівський інструмент залякування про-українського населення в Криму**

19 жовтня УГСПЛ взяла участь у [презентації](#) доповіді «Кримський процес: правосуддя у політично мотивованих справах», яку підготовлено міжнародною групою експертів з шести правозахисних організацій України та Молдови, включаючи УГСПЛ. Цей аналітичний звіт містить результати унікальної роботи з моніторингу політичних судових процесів, які мали місце у 2016-2018 роках у Криму. На базі всебічного аналізу дотримання принципів справедливого суду в Криму в умовах окупації автори роблять висновок щодо відсутності поваги до цих принципів, а також щодо використання судів в якості інструменту політичного переслідування.

- **Інформування Міжнародного кримінального суду щодо примусової призову кримчан до російської армії**

Такі дії є порушенням законодавства України та норм міжнародного права, заявили українські прокурори та правозахисники під час [прес-конференції](#) 25 жовтня. За їх словами, більше 12 тисяч жителів півострова призвали на службу до російської армії з моменту анексії Криму Росією у 2014 році. Прокуратура Автономної Республіки Крим надіслала повідомлення до Міжнародного кримінального суду в Гаазі «Щодо примусового призову населення Криму до збройних сил Російської Федерації», яка спирається на надані правозахисними організаціями матеріали щодо протиправних дій Росії (в тому числі на докази, зібрані УГСПЛ). *Ось більш широкий перелік статей, де висвітлюється ця ситуація: [російською](#), [українською/російською](#) та [англійською](#) мовою.*

- **Нова хвиля переслідувань кримських татар**

Цього разу мова йде про залякування членів громадської ініціативи «Кримська солідарність» та дружніх їм правозахисників. У своєму відкритому зверненні – [українською](#) та [англійською](#) – правозахисні громадські організації, в тому числі УГСПЛ, рішуче засуджують ці переслідування та вимагають від РФ негайно припинити незаконне перешкоджання діяльності адвокатів та правозахисників. *Більш детальну інформацію наведено [тут](#).*

- **Ситуація з електронними деклараціями для громадських активістів** обговорювалась з Уповноваженим Верховної Ради з прав людини – основні моменти наведено [ТУТ](#).

- **З початку року зафіксовано понад 50 нападів на громадських активістів:** 3 жовтня було проведено [медіа-захід](#), присвячений обговоренню цього тривожного тренду.

- УГСПЛ приєдналась до відкритого [звернення](#), яке адресоване міжнародній спільноті щодо **заборони Миколі Семені** (українському громадянину, який переслідується за політичні погляди) з боку Кремля залишити Крим для проходження лікування, яке йому вкрай потрібне.

- УГСПЛ [виступила](#) співорганізатором **Форуму ВПО «Разом до результату»**, який проведено Українським інститутом з прав людини в рамках проекту «Адвокації законодавчих ініціатив, спрямованих на захист прав внутрішньо переміщених осіб в Україні» за підтримки Агентства ООН у справах біженців в Україні.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (в т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітницьких заходів в сфері прав людини, а також документування воєнних злочинів та порушень прав людини, пов'язаних з конфліктом. USAID в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність громадських приймалень (ГП) в м. Слов'янську, [Торецьку](#), [Маріуполі](#), Краматорську, [Покровську](#), [Сумах](#) та Дніпрі, які надають допомогу постраждалому від конфлікту населенню, Київську [об'єднану приймальню](#) з питань Криму та Донбасу, а також приймальню у м. Херсоні зі справ вимушених переселенців АР Крим та м. Севастополь.

Робота з підвищення обізнаності громадян з питань захисту їх прав

- Громадська приймальня в Краматорську підготувала [роз'яснення](#) стосовно прийнятих змін до Закону України № 3334-IV «Про житловий фонд соціального призначення» щодо умов забезпечення соціальним житлом внутрішньо переміщених осіб (ВПО).
- ГП в Маріуполі опублікувала [роз'яснення](#) щодо спадкування на території, що тимчасово непідконтрольна уряду України, а також певний алгоритм дій для людей, які стикнулися з проблемами у цій сфері.
- ГП в місті Суми [продовжує](#) надавати поради з тематики визнання та надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок збройного конфлікту в Україні.

Ця ж приймальня підготувала [замітку](#) до Міжнародного дня людей похилого віку, яка покликана привертати увагу суспільства до проблем упередженого ставлення до таких людей, а також руйнувати стереотипи, які пов'язані з їхнім життям. Приймальня з самого початку своєї роботи здійснює захист прав ВПО-пенсіонерів: у 2018 році було 668 звернень від таких осіб; серед найболючіших питань – пенсійні.

- Спілкуючись з майбутніми правознавцями: (1) до Дня юриста для студентів сумського вишу було проведено дискусію «Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини»; свої питання можна залишити у пості за [посиланням](#); (2) юрист з Дніпровської приймальні [дискутував](#) зі студентами Університету митної справи та фінансів на тему «Міжнародне гуманітарне право в умовах збройного конфлікту».

Здобутки приймальень в сфері захисту постраждалих від конфлікту та окупації

- На жаль, через технічні проблеми в комп'ютерних програмах Пенсійного фонду України (ПФУ) пенсіонерам часто заморожують виплати. Одним з таких прикладів є випадок ВПО, яка звернулася до Покровської приймальні у зв'язку із тим, що їй було відмовлено у виплаті пенсій з невідомих причин. Ось [тут](#) можна прочитати про цю справу та поставити питання нашим юристам.
- ВПО з Криму, який досяг пенсійного віку у кінці 2017 року, у 2018 році звернувся за пенсією. Він вважає, що нарахування пенсії мало відбуватися по нормах 2017 року, але його здійснили по нормах 2018 року, через що пенсія вийшла меншою. Завдяки допомозі юристів Київської приймальні Головне управління Пенсійного фонду в Києві визнало, що заявник правий та дало вказівку місцевому ПФУ здійснити перерахунок.
- В маріупольську приймальню звернувся чоловік з окупованої Макіївки, який перереєструвався як ВПО на підконтрольній Україні частини Луганщини: по дорозі на

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

роботу його було затримано поліцією під час перетинання внутрішнього блок-посту та неправомірно застосовано до нього фізичну силу та спеціальні засоби. Завдяки допомозі ГП відносно винного працівника поліції до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості за ч. 1 ст. 125 Кримінального кодексу України, а в подальшому перекваліфіковано на ч. 2 ст. 365 Кримінального кодексу, що карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Адвокатування інтересів постраждалих від конфлікту в регіонах: питання на сьогодні – чи отримають люди житло

Справа в тому, що в Україні на п'ятому році збройного конфлікту немає реєстру ВПО, які потребують житла, а відтак немає навіть розуміння масштабів цієї проблеми. До того ж у держави відсутня стратегія реінтеграції переселенців, зокрема, у вирішенні житлових питань. Щоправда, у вересні президент підписав закон щодо забезпечення ВПО соціальним житлом. Тепер усі вимушені переселенці, які не мають власного житла на підконтрольній території або житло яких зруйновано внаслідок бойових дій мають право стати на квартирний облік. Роздуми на цю тему можна було почути під час [прес-конференції](#) «Чи отримають житло переселенці: обіцянки та реальні перспективи, організовану громадською приймальною УГСПЛ в Дніпрі.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- Дніпровська приймальня [розповідає](#), що робити військовослужбовцям, якщо їх незаконно було звільнено з цивільної роботи під час служби за контрактом.

ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ

УГСПЛ продовжує проводити навчальні заходи з прав людини, а також бере участь в розробці комплексної національної політики в галузі освіти у сфері прав людини. Ця діяльність здійснюється в рамках Всеукраїнської освітньої програми «[Розуміємо права людини](#)» (РПЛ)⁵, яка є єдиною неформальною системою освіти, що має матеріальну базу для своєї діяльності – Освітній дім прав людини в Чернігові (ОДПЛ-Чернігів).

Формальна освіта з прав людини

Експерти УГСПЛ долучились до робочої групи Міністерства освіти та науки України «Антидискримінаційна експертиза шкільних підручників» з метою врахування в експертизі особливостей, що пов'язані із окупацією та збройним конфліктом. Також взято участь в

⁵ Заснована в 2007 році, програма РПЛ спрямована на інкорпорування цінностей та принципів прав людини в систему формальної освіти, а також розвиток неформальної освіти в галузі прав людини, таким чином сприяючи культивуванню культури поваги прав людини, зміцненню поваги до верховенства права в Україні, сприянню міжкультурному порозумінню та принципам мирного вирішення конфліктів. Наразі РПЛ нараховує понад 3 500 випускників зі всієї України.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

робочій групі Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та ВПО щодо підготовки Концепції забезпечення рівних можливостей в реалізації права на отримання вищої освіти особами, які проживають на тимчасово окупованих територіях України.

ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Парламент проголосував за продовження особливого порядку місцевого самоврядування в окремих районах постраждалого від конфлікту Донбасу

4 жовтня Верховна Рада вирішила [продовжити](#) на рік дію Закону України [№ 1680-VII](#) «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», прийнятий в жовтні 2014 року. Закон буде діяти до 31 грудня 2019 року.

Окупаційна влада зірвала зустріч громадської ініціативи «Кримська солідарність»

27 жовтня представники окупаційної влади Криму штурмували щомісячне засідання Кримської солідарності. Представники т.з. «влади» вручили попередження щодо порушення антиекстремістського та антитерористичного законодавства адвокату Едему Семедляєву, який захищає в'язнів Кремля, адвокатці та правозахисниці Лілі Гемеджі та координатору Кримської солідарності Діляверу Меметову. У попередженні силовики повідомляють, що кримськотатарські активісти нібито готують масштабні пікети, а прокуратура отримала інформацію від Антиекстремістського центру РФ щодо участі зазначених осіб в організації пікетів.

Одночасно були атаковані веб-сторінки організації, зокрема новий сайт, який було презентовано під час зустрічі. [Посилання російською – 1 та 2.](#)

Крім того, було заарештовано представника кримськотатарського народу Ділявера Гафарова після незаконного обшуку його будинку в Кіровській районі Криму – [посилання російською.](#)

Відповідна заява Міністерства закордонних справ України доступна [тут](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Цей дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

У світі, USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах.

Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. (+38 044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <http://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини
вул. Фролівська, 3/34, Київ, Україна
тел.: 044 485 17 92, факс: 044 425 99 24
Електронна пошта: t.symbriivskyy@helsinki.org.ua
Веб-сайт: <http://helsinki.org.ua/>